

In memoriam HAJÓS Márta (1916-2000)

A magyar paleontológia nagy vesztesége OROSZ Tiborné (azelőtt SZUROVY Gézáné) dr. HAJÓS Márta elhunyt.

Budapesten született 1916. augusztus 7-én. A budai Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban érettségizett. A Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult tovább; 1939-ben földrajz-természettan szakos tanári diplomát kapott, 1940-ben pedig egyetemi doktorátust tett („A magyarországi szfaleritek morfogenetikai vizsgálata”) Néhány évi tanári tevékenység után az Országos Kutató-Fúró Vállalatnál dolgozott geológusként.

1950-ben került a Magyar Állami Földtani Intézetbe. Foglalkozott a kővágóörsi kvarc-homokkővel, üveg- és öntődei homokkal (1954), öntődei homok kutatásával Diósd környékén (1955), a Vérmező és a Kossuth tér közötti metró-szakasz földtani felépítésével (1955), a balatonmáriafürdői magaspart földtani szelvényével és faunájával (1956), valamint Erdőhorvati környékének 1:5000 méretarányú földtani térképezésével (1959). Hamar rátalált azonban igazi, életreszóló témájára, a diatomitokra és az azokat alkotó kovamoszatokra. (A szurdokpüspöki nagy kova-földbánya kovaüledékeinek anyagvizsgálata, 1956; Az erdőbénye-ligetmajori kovaföld-előfordulás, 1959). Kandidátusi értekezését 1963-ban védte meg. Az ebből szerkesztett monográfia 1968-ban jelent meg „A Mátraalja miocén üledékeinek diatomái” címmel (Geologica Hungarica, ser. Pal., vol. 37, 401 p.). Ezt a művet a Magyarhoni Földtani Társulat 1969-ben Hantken Miksa Emlékéremmel tüntette ki.

HAJÓS Márta alapos tudományos vizsgálatokat végzett a Mecsek hegységben a magyaregregyi miocén diatomás üledékeken, valamint a Tokaj-hegységi szarmata képződményeken is. Jelentős eredményeket ért el a hazai pannon és pliocén rétegsorok tanulmányozásával is. E munkásságával jelentősen hozzájárult a Középső Parathetys ősföldrajzi-őskörnyezeti fejlődéstörténetének megismeréséhez. A legutóbbi években bekapcsolódott a Balaton fenéküledékeinek vizsgálatára lemélyített kutatófúrások anyagának vizsgálatába is.

Munkája során sokféle elvárásnak kellett megfelelnie. Sokszor kellett új fajokat leírnia, vagy a már leírtakat revideálnia. Szükség esetén a diatomák mellett más ősmaradványok meghatározására, rétegtani-őskörnyezeti értelmezésére is sikerrel vállalkozott (pl. Phytolitaria, Silicoflagellata stb.)

Sokrétű feladatainak megoldásáról, az elért eredményekről többnyire a MÁFI Évi Jelentéseiben számolt be. Hazai elismertségét mutatja, hogy tagja lett a Magyar Tudományos Akadémia Paleontológiai Bizottságának.

Kiemelkedően jók voltak a külföldi tudományos kapcsolatai. Szorosan együttműködött, közös kiértékelést végzett osztrák, csehszlovák és jugoszláv szakemberekkel. Eddig egyetlen magyarországi szakértőként meghívták a Glomar Challenger tengerkutató hajóra (1973-ban, Új-Zéland környékén).

Kétévenként rendezték meg a Nemzetközi Diatoma Szimpóziumokat. Ezeken tevékenyen résztvett. Komoly elismerésnek számított, hogy megbízták a VI. Szimpózium megszervezésével. Ezt Budapesten tartották meg, 1980 szeptemberében, 140 résztvevővel. Jelentős eseménye volt PANTOCSEK József világhírű diatoma-gyűjteményének bemutatása a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárában.

Családi okok 1982-ben arra készítették, hogy nyugdíjba vonuljon. Ez azonban nem gátolta meg a munkában. Minden hazai fosszilis diatoma-problémával hozzá fordultak. (Ilyen rendkívüli feladata volt pl. az ún. Seuso-kincsekhez tapadt agyagmárga-maradványok vizsgálata.) Már nyugdíjasként, 1988-ban szerezte meg az „A föld és ásványtani tudományok doktora” tudományos fokozatot, „A magyarországi miocén diatómás képződmények rétegtana” c. monográfiával (Geologica Hungarica ser. Pal. vol. 49, 339 p.).

Munkásságáról ősnövényteni szempontból a Botanikai Közlemények 88. kötetében (2001, sajtó alatt), angolul pedig a Diatom Research-ben jelenik meg méltatás, részletes irodalomjegyzékkel, BUCZKÓ Krisztina tollából.

HAJÓS Márta eltávoztával nincs többé szakembere a fosszilis kovamoszatoknak Magyarországon. Gondos és megbízható vizsgálati adatai, lelkiismeretes és körültekintő értékelései, következtetései azonban írásaiban fennmaradtak: 90 nyomtatásban megjelent dolgozat, és számos kéziratos jelentés az Országos Földtani Adattárban. Intézeti vizsgálati anyagai a MÁFI rákóczi telepi mintaraktárába kerültek, tudományos tovább-feldolgozásra hozzáférhetőek maradnak.

Megmaradtak, mint azok a virágok, amelyek most is kivirultak kertjeinkben, amelyekkel csodálatos kertjében található növénygyűjteményéből megajándékozott bennünket.

NAGY Lászlóné

In memoriam
dr. VITÁLIS Györgyné dr. ZILAHY Lídia
1928–2000

A hirtelen halál tényét nem könnyű elfogadni, különösen akkor, ha egy nem mindennapi energiájú, óriási szellemi és fizikai munkabírásu, igaz barát távozik el közülünk. Gondoskodását, figyelmét a család, a szülőhely és a barátok között osztotta meg, felvállalta azok minden gondját, elősegítette boldogulásukat. Mindenre volt ideje és mindent nagy hozzáértéssel, igazi szakszerűséggel oldott meg és végzett el. A szülőföld vízügyi, néprajzi, régészeti emlékeit, hagyományait feldolgozva tovább akarta adni az utókornak, megőrizni a monoriak ősi életét és eszközeit. Nem volt előtte lehetetlen, meg nem oldható feladat. Kiváló kezűgyességét sokoldalúan tudta kiteljesíteni. Jó meglátással hamar magáévá tette a természetben lejátszódó folyamatokat és a jelenségek közötti összefüggéseket. Előremutató gondolatnak nyilvánosságra hozatalához már nem volt lehetősége, pedig hátra hagyott fiktív levelei a szakmában az ellentmondások feloldására mutattak rá. Kár, hogy javaslatai nem jutottak el az akkori földtani főhatósághoz, elősegítette volna egy-egy latens probléma felszínre hozatalát, esetleges megoldását.

Ilyen ember volt VITÁLISNÉ dr. ZILAHY Lídia okl. geológus, aki rövid, alig kéthónapos súlyos, gyógyíthatatlan betegség után 2000. május 7-én hunyt el és hamvasztás után május 26-án du. 16 órakor a monori református temetőben nagyszámú rokonság, kollégák, barátok és ismerősök megrendülten kísérték utolsó útjára.

Ilyen ember volt VITÁLISNÉ dr. ZILAHY Lídia okl. geológus, aki rövid, alig kéthónapos súlyos, gyógyíthatatlan betegség után 2000. május 7-én hunyt el és hamvasztás után május 26-án du. 16 órakor a monori református temetőben nagyszámú rokonság, kollégák, barátok és ismerősök megrendülten kísérték utolsó útjára.

ZILAHY Lídia Gizella 1928. május 28-án, Pütkösd hétfőjén született Monoron. Elemi iskolai tanulmányait 1934–38-ig a monori Állami Elemi Iskolában, középiskolai tanulmányait 1938–42-ig a monori Állami Polgári Fiú- és Leányközpiskolában, 1942–46 között pedig a kecskeméti városi kereskedelmi leány középiskolában végezte. 1946-ban kereskedelmi középiskolai érettségi vizsgát, 1947-ben a Kecskeméti Református Kollégium Gimnáziumában kiegészítő gimnáziumi érettségit tett.

1947 őszén a Pázmány Péter Tudományegyetemen a természetrajz-vegytan szakot választotta, de 1948 őszén a geológus szakra iratkozott át, amelyen 1952-ben geológusi oklevelet szerzett. A kutatás és az eredmények közlése igen korán

megnyilvánult nála, s ennek bizonyítéka, hogy már 1952-ben a Természet-tudományi Kar tudományos pályázatán a cserhádi „Csörög környéki harmadidőszaki növénymaradványok” címmel, VITÁLIS György társszerzővel egyetemi pályadíjat nyert, amely az egyetemi biológiai évkönyvben meg is jelent.

1964. március 27-én az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természet-tudományi Karán az „Operculina jellegű felső-eocén Foraminiferák az esztergomi medencéből” tárgyú doktori értekezése megvédésével egyetemi doktori fokozatot szerzett.

Munkáját 1952. július 1-én a Magyar Állami Földtani Intézetben mikropaleontológus geológusként az Őslénytani osztályon kezdte, ahol a mélyfúrások anyagvizsgálata során főleg az eocén Foraminiferák meghatározásával rétegtani szintéziseket, amellet paleofiziológiai irányú tanulmányokat végzett. E tárgykörben több jelentős, elsőként megfogalmazott eredménye önálló munkaként hazai és külföldi szakfolyóiratban jelent meg, de részt vett neves hazai kutatókkal közös kiadvány összeállításában is.

A már jelentős tudományos eredménnyel rendelkező kutató 1968. november 16-án munkahelyét felváltotta az Országos Vízügyi Hivatal Vízkészlet-gazdálkodási Központjával, ahol csoportvezető geológusként vízkutató fúrások földtani anyagfeldolgozását végezte. Úgy látta, hogy ezen a munkahelyen nem tudja tehetségét és terveit kiteljesíteni, ezért alig egy év múlva, 1969. október 1-én elvállalta a Pestmegyei Víz- és Csatornamű Vállalatnál a főgeológusi munkakört, amely a Pest megye területén folyó vízszervezési kutatások irányítását jelentette. Új munkaköre alkalmas volt látókörének bővítésére és ennek eredményeként VITÁLIS György társszerzővel megszerkesztette Pest megye vízföldtani tömbszelvényét, továbbá kidolgozta a víz- és csatornamű vállalatok vízföldtani kutatásának szervezeti felépítését. Sokrétű munkáját vízföldtani szakértői jogosítványa is jelentősen segítette.

1980. január 1-én nyugállományba ment és ettől kezdve jóformán kizárólag monori néprajzi és helytörténeti kutatásokat folytatott, és közben 1992-től a „Zilahy Consulting International Tanácsadó és Kereskedelmi Kft” kutatási igazgatója. Helytörténeti kutatómunkájába igyekezett másokat is bevonni és több tanulmánya társszerzőkkel jelent meg, főként a Monor és Vidéke c. helyi lapban. Lelkes és sokrétű munkájával hozzá tudott járulni a kutatásban résztvevők számának gyarapításához, akik tovább tudják majd folytatni az ismeretterjesztés és a közművelődés szempontjából olyan fontos értékek feltárását és megőrzését. Eredményes munkájának köszönhető, hogy 1999-ben megválasztották a „Monorért Baráti Kör” elnökének.

A nyomtatásban megjelent 116 tanulmánya között ősnövényteni (1), mikropaleontológiai (12), hidrogeológiai (8), földrajz–természetrajz–földtani (7), orvostörténeti (2), néprajzi-helytörténeti témájú (82), megemlékezés (3) és könyvismertetés (1) található. Közel 20 éves néprajzi és helytörténeti munkájának eredményét olvashattuk az 1998-ban megjelent „Monori Krónika 1398–1998” című műben, amelynek társszerkesztője volt és abban egy földtani és a korábban megjelenteken kívül még 11 helytörténeti cikke szerepel. Tanulmányai közül néhányat mindenképpen ki kell emelni: Adatok a Pest megyei Monor, valamint környéke néhány helynevének eredetéhez (1986), A Pest

megyei Monor téglái és téglaegetői a XVIII. század közepétől a XX. század kezdetéig (MÁTÉ Bertalan társszerzővel, 1987), A túzliliom mint gyógynövény és sárvirág a Pest megyei Monoron (1987), A monori orvoslók (1989–90), Monor földtudományi megismerése (1998), Gondolatok a Monor és Pilis között fekvő egykori Ujfaluról (2000).

A 9 néprajzi és helytörténeti pályamunkája közül 6 – mint pl. A pótharaszti templom hagyományai (1987), A juss (1993) – országos helyezést ért el. Szakmai tevékenysége elismeréseként 1977-ben „A Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója” kitüntetést kapta. 1998. március 15-én Monor város Önkormányzata a város érdekében hosszú időszak alatt kifejtett, maradandó értékű tevékenységéért tisztelete és megbecsülése jeléül „Monor díszpolgára” kitüntető címet és oklevelet adományozott részére. A Magyarhoni Földtani Társulatnak 1949-től volt tagja és 50 éves társulati tagsága alkalmából 1999-ben az elnökség díszoklevéllel tüntette ki.

1952-ben házasságot kötött VITÁLIS György dr. okl. geológussal. 1953-ban György, 1955-ben Katalin, 1957-ben István nevű gyermekük született. Haláláig hat unoka boldog nagyanyja volt.

2000. május 7-én bekövetkezett halála nagy megrendülést és részvétet keltett mindannyiunkban és alig telt el 10 nap, már is a fájdalom hangját ütötte meg egyik helytörténész kutatótársa, NÉMETH László. A „Monor és Vidéke” május 17-i és a „Monori Strázsa” c. lap május 24-i számában meleg szavakkal emlékezett a közös munka szép és nehéz élményeire. K. (KOBLENZ) Zs. (Zsuzsa) „A régi asszonyok” c. emlékezésében (Pestvidék, 2000. május 26.) különös egyéniségnek írta le ZILAHY Lídiát és úgy gondolja: „Ha vannak még ilyen régi asszonyok, kérdeznünk kéne őket, feltétlenül. Hogy utánozni lehessen őket. Ha bírjuk egyáltalán”. Puritánságát, jó szándékát, segítőkészségét egész életében megőrizte, s akik ismertük kedves személyét, nehéz elfogadni, hogy ilyen korán és ilyen hirtelen hagyott itt bennünket.

dr. DOBOS Irma

Dr. VITÁLIS Györgyné dr. ZILAHY Lídia nyomtatásban megjelent földtani tárgyú munkái*

- , VITÁLIS Gy. 1952: Csörög környéki harmadidőszaki növénymaradványok. – *Annales Biologicae Universitatum Hungaricae*, 1. 1951. 161–170. Bp.
- 1963: Phylogeny of Heterostegininae (Foraminifera) and pathological changes in Operculinella species. – *Acta Biologica* 14, 33–43.
- 1964: Operculina-jellegű paleogén Foraminiférák az Esztergomi medencéből. – *A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése az 1961. évről* I, 337–342.
- 1964: Az Operculinella vaughani (Cushman) faj differenciálódása. – *Földtani Közlöny* 94, 107–111.
- 1966: The Phylogeny of the Subfamily Heterostegininae (Foraminifera: Nummulitidae). – *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 12/1–2, 211–234.
- 1967: Felsőeocén Foraminiférák Felsőtárkány környékéről (DNY-Bükk). – *A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése az 1965. évről*, 393–441.
- 1967: Plankton Foraminifera zónák a Dorogi-medence eocén rétegsorában. – *Földtani Közlöny* 97, 462–464.

* A teljes irodalomjegyzék megtalálható az Országos Földtani és Geofizikai Adattárban

- 1968: Zones provisoires de Foraminifères planctoniques de la série éocène du Bassin de Doro (Hongrie). – *Mémoires du Bureau de Recherches Géologiques et Minières* 58, 1968. 131–135. Colloque sur l'Éocène Paris, Mai.
- 1968: A Planorbulinidae, Acervulinidae és Cymbaloporidae család a magyarországi eocénben. – *A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése az 1966. évről*, 153–178.
- 1969: Az Esztergomi-medence priabonai képződményeiről. – *Földtani Közlöny* 99, 368–378.
- , GIDAI L., JÁMBORNÉ KNESS M., RAKOSI L., BÁLDINÉ BEKE M., KECSKEMÉ TINÉ KÖRMENDY A., MUNTYÁN I. & SÁRKÓZINÉ FARKAS E. 1969: A Dunántúli-Középhegység eocénje. Kirándulásvezető. Eocén Rétegtani Kollokvium Budapest IX. 6–8. Magyar Állami Földtani Intézet kiadványa, Budapest, 17–41.
- 1971: Les formations éocène moyen □ Foraminifères du Bassin de Doro. – *Coll. Strat. Eoc. 1969. – Annales Instituti Geologici Publici Hungarici* 54/4, pars I. Budapest, 303–329.
- , VITÁLIS Gy. 1975: Pest megye vízföldtani tömbszelvénye. – *Hidrológiai Közlöny* 55/5, 185–188.
- 1979: A víz- és csatornamű vállalatok hidrogeológiai tevékenysége. – *Hidrológiai Tájékoztató* október, 15–16.
- 1980: A hidrogeológiai egység szervezeti felépítése a víz- és csatornamű vállalatok területén. – *Hidrológiai Tájékoztató* április 25–26.
- 1983: Monor vízszerzési lehetőségei. – *Hidrológiai Tájékoztató* április, 24–26.
- 1986: Vízszerzési módok Monoron, a fúrt kutak megjelenéséig. – *Hidrológiai Tájékoztató* október, 28–31.
- 1986: Adatok a Pest megyei Monor, valamint környéke néhány helynevének eredetéhez. – *Földrajzi Közlemények*, 34. (CX.) 4, 346–352.
- , MÁTÉ B. 1987: A Pest megyei Monor téglái és téglágetetői a XVIII. század közepétől a XX. század kezdetéig. – *Építőanyag* 39/5. 149–155.
- 1996: Természetrájk óra. – *Monor és Vidéke* április 3. 4/14, p. 7.
- 1996: Földrajz óra. – *Monor és Vidéke* július 3. 4/27, 7–8.
- 1996: Monor és tájnévei. – *Monor és Vidéke* július 10. 4/28, p. 7.
- 2000: XV–XIX. századi Duna-Tisza csatorna tervek. – *Monor és Vidéke* június 21. 8/25, p. 15.
- , NÉMETH L. 2000: Vízvezető árkok és csatornák Monoron. – *Monor és Vidéke* július 19. 8/29, 6–7.
- 2000: Duna–Tisza csatorna tervek a XV. század második felétől a XIX. század közepéig. – *Hidrológiai Tájékoztató* 42–44.
- 2000: Gondolatok a Monor és Pilis között fekvő egykori Újfaluról. – *Monor és Vidéke* május 17. 8/20. 6–7.
- 2000: Könyvrészlet: Monor földtudományi megismerése (23–28);